

ORGANISACE A VEDENÍ OBRANNÉ OPERACE VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY V ZALESNĚNÉM HORSKÉM TERÉNU

Brig. gen. Václav Sadílek

Zkušenosti ze dvou posledních světových a z Veliké vlastenecké války dokázaly, že operace v horách byly vedeny velkými operačními skupinami, skládajícími se ze všech druhů vojsk a z velkého množství různorodé bojové i pomocné techniky a že se základní úkoly operací v horách řešily především polními jednotkami.

Jako příklad úspěšných obranných operací v zalesněném horském terénu mohou sloužit bojové akce sovětských vojsk na Kavkaze roku 1942, kdy německé fašistické armády byly zastaveny a rozdrčeny v horách severního Kavkazu.

Neméně úspěšné byly obranné operace Sovětské armády v horských oblastech za polárním kruhem a též v Karpatech.

Všeobecné zásady vedení obranných operací, používané na rovinách, uchovávají si svůj význam i pro zalesněný horský terén. Avšak podmínky zalesněných horských oblastí mají značný vliv na tyto zásady a vedou k některým zvláštnostem, někdy podstatně měnícím metody a formy organizace a vedení obranných operací, užívané v běžném rovinném terénu.

Je známo, že každé horské bojiště podle zeměpisné polohy, rázu povrchu, půdy, povětrnostních a meteorologických podmínek a průměrné výšky nad mořem, porostu, osídlení, hospodářského stavu a p. má své zvláštnosti. A to ještě není vše. I jednotlivé oblasti téhož bojiště bývají odlišné; ale nehledě na různost horských oblastí všem jsou společné určité všeobecné vlastnosti, náležející kterékoli z nich.

Pro správnou organizaci a vedení armádní obranné operace je třeba prostudovat především všeobecné podmínky zalesněného horského bojiště a kromě toho i zvláštní podmínky oblasti, v které je obranná operace vedena.

Ve své studii chci na základě zkušeností z armádních obranných operací Sovětské armády v horách za Veliké vlastenecké války poukázat na zvláštnosti organizace a vedení obranné operace současné vševojskové armády v zalesněné horské oblasti, zejména

- stanovit vliv zalesněného horského terénu na organizaci a vedení obranné operace armády;
- určit cíle a úkoly obranné operace armády v zalesněném horském terénu;
- osvětlit zvláštnosti organizace a plánování obranné operace armády v zalesněném horském terénu;
- ukázat zvláštnosti použití druhů vojsk v obranné operaci armády v zalesněném horském terénu;
- ujasnit zvláštnosti vedení obranné operace v zalesněném horském terénu.

1. Vliv horského terénu na organizaci a vedení obranné operace armády

Horské a zalesněné prostory se skládají ze hřbetů, jejich výběžků, samostatných horských masivů, planin, úžlabin a údolí. Nejdůležitější úloha náleží hřbetům, protože jsou základem horského systému; oddělují od sebe vodní toky, určují směr větru, mají vliv na klimatické podmínky a všeobecně určují směr údolí.

Většina hřbetů ztěžuje a někdy vůbec vylučuje manévr větších skupin vojsk. Přes hřbety přechází vojsko obvykle sedly a horskými průsmyky. Horské hřbety jsou důleži-

tým vojensko-zeměpisným činitelem v horských zalesněných oblastech, neboť mají vliv na operační sestavu armády v obraně.

Horské hřbety

- rozdělují horské oblasti na samostatné směry; proto je ztíženo spojení mezi těmito směry a je obtížné manévrovat silami a prostředky z jednoho směru na druhý;
- často drobí operační směr na několik špatně mezi sebou spojených směrů nebo dokonce na izolované samostatné směry;
- zvyšují operační samostatnost izolovaných operačních směrů;
- udávají některým směrům, kapacitou nepřevyšujícím taktické měřítko, význam operačního směru.

Největší význam v zalesněném horském terénu mají ty operační směry, které kapacitou dovolují hromadně použít současných bojových prostředků.

Nevyhnutelná rozervanost operačních a dokonce i taktických směrů v horách vede k zvýšení operační i taktické samostatnosti armády i jejích vyšších jednotek, a proto i velitelé v horách dostávají větší samostatnost.

Jak známo, hory podle výšky se rozdělují na nízké, střední a vysoké.

Posoudíme krátce vliv těchto hor na činnost vojsk.

Nízké hory (800 až 1000 m) nejsou zvláštní překážkou pro činnost všech druhů vojsk. Nicméně i v takových horách samostatné, izolované jednotky a vyšší jednotky mohou se setkat s jistými těžkostmi horského terénu.

Střední hory (1000 až 2000 m) jsou již činitelem operačního významu. Jejich operační kapacita je proti nízkým horám omezenější. Mají velký vliv na organizaci a vedení obranné operace, vyžadují značných opatření k zajištění manévrování, ztěžují součinnost všech druhů vojsk a vyvolávají velké materiálně technické ztráty. Ale zároveň vytvářejí tyto hory dobré podmínky pro vybudování stupňovitě (do výšky) a hluboké obrany.

Zkušenosti z posledních válek ukazují, že ve středních horách mohou bojovat při náležitě přípravě a zabezpečení i velika operační uskupení. Ovšem pro obranu těžko dostupných míst mohou být nezbytné zvláštní horské jednotky.

Ve vysokohorských oblastech (2000 až 2500 m a více) může se činnost velkých operačních uskupení rozvinout jen na jednotlivých směrech přístupných pro polní jednotky, hlavně podél horských průchodů. Pro činnost ve zvlášť neschůdných vysokohorských oblastech jsou nutné speciální horské jednotky.

Kromě horských hřbetů mají hornatá bojiště více nebo méně rovné planiny, rozsáhlá údolí řek a nížiny.

Planiny jsou nejsnáze přístupnou částí horských bojišť, vhodnou pro přesun vojsk, a proto jimi prochází největší množství cest.

Údolí skoro vždy leží mezi hřbety a podél nich a patří také k nejsnáze přístupným oblastem horských bojišť. Údolí jsou hlavní tepny horských bojišť.

Charakteristickou zvláštností horských údolí je možnost jejich náhlého zaplavení vodou při větších srážkách.

Největší význam mají ta údolí, která procházejí celou horskou oblastí nebo její větší částí.

V horských oblastech procházejí údolími hlavní komunikace použitelné pro velké operační jednotky. Boj o zamezení vstupu do údolí nebo východu z něho bude úkolem armádní obranné operace.

Rozsáhlost horské oblasti při obtížnosti jednotlivých úseků a směrů a špatný stav silniční sítě vedou k tomu, že fronta bránící se armády bude mít přerušovaný ráz a nerovnoměrnou operační a taktickou hustotu. Proto se bude armáda v zalesněném horském terénu obvykle bránit na široké frontě, i když v rámci této fronty taktické jednotky často budou zaujímat frontu souvislou. Přerušovaná fronta bránící se armády povede často k tomu, že se nepřítel bude snažit využít mezer, aby se dostal do týlu nebo do boku obránce.

Řeky

Ráz zalesněného horského terénu určuje i ráz horských řek. Vlastnosti horských řek, dokonce i v rámci jednoho a téhož bojiště, bývají často různé, ale vždy mají určitý vliv na činnost vojsk.

Horské řeky mají zpravidla velkou rychlost proudu (4 až 7 a i více metrů za vteřinu). Ale již při rychlosti dva a půl metru za vteřinu se na řekách s kamenitým dnem stává stavba lehkých mostů na pilířích nemožnou. Z toho vidíme, že ráz řeky omezuje nebo dokonce ani nedovoluje stavbu pilotových mostů. Proto se přechází k stavbě složitých konstrukcí mostů (překlápěcí mosty, visuté, rozkládací a j.).

Kromě toho hladina horských řek není stabilní. Často se mění, dokonce i během 24 hodin. V období dešťů a tání sněhu se často i malé potůčky stávají velkými řekami a strhávají nízké mosty.

Při povodních mění horské řeky často svá řečiště, poškozují násypy cest a silniční stavby.

V létě v parných dnech řeky vysychají a je možno je přebrodit. Konečně jednou z charakteristických vlastností horských řek je to, že jejich dno není rovné, nýbrž kamenité s velkým množstvím výmolů a peřejí.

Dopravní cesty

Jednou z nejdůležitějších zvláštností zalesněného horského bojiště je všeobecná nouze o cesty a jejich špatný stav. Nežádka bývají v horách směry, na kterých jedna dobrá cesta připadá na úsek 50 až 125 km. Avšak jsou i hory, jako na příklad Karpaty, kde se na každých 30 až 40 km fronty můžeme setkat s jednou silnicí sjízdnou pro auta.

Je přirozené, že taková hustota cest nemůže zabezpečit přeskupení a manévrování vojsk tak jako za obyčejných podmínek, a proto musíme provádět přeskupení a manévrování především z hloubky.

Při organizaci přesunu vojsk v zalesněném horském terénu je zapotřebí počítat s rázem cest a s jeho vlivem na rychlost přesunu.

Železnice v horách jsou z větší části jednosměrné se sníženou přepravní způsobilostí a také se sníženou únosností. Obtížně se stavějí a obnovují. Železniční stanice mívají malou kapacitu.

Protože je v horách omezený počet železničních tratí a silnic, úseky přísunu se značně prodlužují, zvláště pokud jde o úsek armádního přísunu.

Cesty v horách obvykle procházejí sedly, která budou často určovat jak směry útoku, tak i úkoly obrany.

Půda

Půda bývá v horách převážně skalnatá nebo kamenitá, což ztěžuje použití mechanisovaných prostředků při zemních pracích. Proto při organizaci opevňovacích prací při budování obranných pásem nutno počítat se značně vyšším vynaložením lidské práce a také s delší dobou, nutnou k provedení jednotlivých staveb.

Hory bývají kromě vysokohorských oblastí obvykle zalesněné; to ulehčuje obranné boje vojsk, zásobování topivem, stavebním materiálem, skryt, maskování, zátarasy atd. Zároveň zalesněné hory ztěžují organizaci součinnosti obránce, jeho plán paleb, orientaci a p.

V zalesněných horách musí vojska překonávat těžkosti, odpovídající boji v lese a v horách.

Podnebí

Podnebí horského bojiště se výrazně liší od podnebí v rovinách. Ostře se mění a závisí na roční době a na výšce hor. Horské podnebí je závislé ani ne tak na zeměpisné šířce a délce dané oblasti, jako spíše na směru hřbetů, což má vliv na převládající směry větrů přinášejících vláhu od moře.

Většina horských bojišť má kontinentální podnebí s velkým denním a ročním kolísáním

teploty. Toto kolísání teploty má nepříznivý vliv na fyzický stav lidí, a proto je třeba dokonce i v létě zásobovat vojska teplým prádlem a stany.

Horské meteorologické podmínky mají také nepříznivý vliv na použití některých druhů bojové techniky, zejména letectva.

Výše prozkoumané fyzikálně zeměpisné a klimatické podmínky zalesněných horských oblastí nám dovolují učinit některé závěry o vlivu zalesněného horského terénu na organizaci a vedení obranné operace:

1. Obrana armády v horách bude obvykle budována podle známých zásad obrany na široké frontě; jenom na jednotlivých tankům dostupných směrech (údolí, cesty, řeky, průsmyky) může být obrana organizována podle zásad obrany na normální frontě s hustotou živé síly, palby, zákopů a zátarasů, schopnou způsobit nepříteli těžké ztráty, vysílit a vykrváčet hlavní uskupení nepřitele.

2. Při obraně v zalesněných horských oblastech bude armáda soustřeďovat hlavní úsilí jen na nejdůležitější a pro nepřitele nejsnáze přístupné směry. Proto bude obrana v horách založena na udržení jednotlivých oblastí přetínajících důležité směry. Tato okolnost vyvolává potřebu hlubšího členění operační sestavy armády v obraně a zvyšuje význam záloh, vyžaduje jejich správné rozmístění a rozsáhlá opatření k bojovému a materiálnímu zabezpečení.

3. Rozdělení zalesněné horské oblasti hřbety a jejich výběžky na jednotlivé směry často ztěžují taktické a operační spojení mezi součástmi a jednotkami bojujícími v této oblasti a také manévrování silami a prostředky z jednoho směru na druhý. Proto dostává v zalesněných horských oblastech zvláštní význam samostatnost a iniciativa nižších velitelů.

4. Nesouvislost obranné fronty armády v horách a nevyhnutelná existence slabě obsazených úseků a izolovanost směrů může vést k tomu, že se nepřítel pokusí obejít křídla nebo se dostat do týlu obrany. Hlavní zřetel při organizaci a vedení obranné operace je tedy obrácen na zajištění křídel a styků.

5. Nedostatek a špatný stav horských komunikací, zvláště rokádních, nutí provádět přeskupení a manévr operačního významu z hloubky. Druhé sledy a zálohy je proto v horách účelné rozmísťovat hlouběji a na komunikačních uzlech.

6. Výstavba cest, pěšin, horských přechodů a získávání vody zvyšují potřebu ženijních sil a prostředků v armádě.

7. Zalesněná pohoří ulehčují obranné boje vojsk, zabezpečují taktické a operační zastírání, napomáhají skrytému manévrování, umožňují provést protiútoky a protiúder s překvapením a také napomáhají rozsáhlému použití zátarasů. Zároveň usnadňují činnost útočnicka, a proto musí bránící se vojska provádět stále kruhové a stupňovité pozorování a průzkum.

8. Boje v zalesněných horských oblastech vyžadují velkého vynaložení fyzických a morálních sil vojsk. Ovšem horská bojiště rok od roku ztrácejí „ráz nepřístupnosti“, jsou protínána novými komunikacemi, což má příznivý vliv na organizaci bojové činnosti v horách.

2. Cíl a úkol obranné operace armády v zalesněném horském terénu

Cíl obranné operace armády v zalesněném horském terénu je obdobný cíli obranné operace armády v obyčejných podmínkách, totiž odrazit menšími silami útok početnějších sil nepřítel, způsobit mu těžké ztráty, vyčerpat jeho síly a prostředky a vytvořit příznivé podmínky pro přechod do protiofensivy.

Generalissimus Stalin učí, že obrana není samoúčelným cílem, nýbrž cestou přechodu k rozhodující formě boje, k útoku, že cílem obrany je vysílit, vykrváčet nepřitele, že jen přechod od obrany k útoku je schopen likvidovat ofensivu protivníka a poté protivníka zničit.

Úkol udržet určité pásmo terénu může armáda plnit v zalesněném horském terénu využitím jeho fyzikálně zeměpisných a jiných zvláštností po delší dobu a při značně větší operační samostatnosti než v rovině.

Obrana v zalesněném horském terénu právě tak jako obrana v rovině má obvykle dočasný ráz; na některých směrech může být poměrně delší, což závisí na konkrétní situaci a také na tom, má-li daný operační směr hlavní nebo vedlejší význam.

Ze stalinského učení o cílech soudobé obrany vyplývají tyto hlavní úkoly:

- získání času nutného k soustředění sil a materiálu, určených pro ofenzivu;
- ušetření sil a prostředků na jednom směru proto, aby byla vytvořena převaha sil a prostředků pro útok na druhých směrech;
- udržení dobytých důležitých objektů a postavení;
- operační zajištění křídel uskupení vojsk, útočících na hlavním směru (na příklad 40. armáda 4. ukrajinské fronty v Sedmihradských Karpatech a v jassko-kišinevské operaci).

V každém konkrétním případě může být armádě dán jeden nebo více z uvedených úkolů obrany.

Základním cílem obrany v současném rázu vedení války bude tedy odrazit útoky početnějších sil nepřítele a vytvořit příznivé podmínky pro útok.

3. Organisace a plánování obranné operace armády v zalesněném horském terénu

Přechod armády k obraně v zalesněném horském terénu může probíhat za nejrůznějších okolností. Podle situace může být obrana organizována předem, bez přímého dotyku s nepřítelem, nebo může být zaujata po přechodu vojska do obrany pod tlakem nepřítele. Právě tak jako v rovině může armáda přejít k obraně

- v průběhu zakončení prováděného útoku při střetnutí se vzrůstajícím odporem nepřítele na novém postavení;
- v průběhu střetnutí se svěžími silami nepřítele při přechodu vojska horskou oblastí;
- v průběhu boje za dobytí operačně důležitých postavení nebo oblastí;
- při ústupu našich vojsk pod tlakem početnějších sil nepřítele.

Kromě toho má na organizaci obrany v zalesněném horském terénu vliv i ta okolnost, kde armáda přechází do obrany, zdali to je: při vstupu do zalesněné horské oblasti, v její centrální části nebo konečně při východu ze zalesněné horské oblasti na rovinu. Organizace obrany ve všech těchto třech případech bude různá.

Tak na příklad při obraně vstupu do zalesněné horské oblasti má armáda obranné pásmo s výhodným předním okrajem. Ale zato její týl je stísněn a vázán průchody. Při obraně centrální části zalesněné horské oblasti jsou manévrovací podmínky pro obě strany v zásadě stejné. Při obraně východu ze zalesněných horských oblastí získává armáda volnost manévrování v hloubce svého obranného pásma, ale ztrácí za těchto podmínek takovou překážku, jakou je horská oblast. Ve všech případech přechodu k obraně v zalesněném horském terénu se musí armáda snažit udržet průsmyky i horské hřbety a při perspektivě přechodu do útoku také vstup do údolí.

Počítáme-li s tím, že v budoucnosti bude nepochybně obrana vydána mnohem živější činnosti útočícího nepřítele než dosud, bude nám zcela jasné, že musí být budována tak, aby ji ani nejmocnější údery protivníka nemohly zdolat. Za tím účelem je nutno určit, i když jen zhruba, na jakou sílu úderu má být rozpočtena pevnost obrany, proti jakým základním prostředkům nepřítele má být připravena.

Zpravidla je obrana v zalesněném horském terénu založena na pevném udržení takticky a operačně důležitých objektů, jakými jsou cesty, údolí, přechody a sedla přes horské hřbety, přechody přes horská úžlabí a vodní překážky. Udržení těchto objektů závisí na udržení ovládajících je výšin. Z toho vyplývá, že charakteristickou zvláštností obrany v zalesněném horském terénu je obrana důležitých směrů bez souvislé fronty.

Podle rázu zalesněného horského terénu, směru horských hřbetů a směru útoků nepřítele je možno budovat obranu armády

- podél horských hřbetů,
- napříč horských hřbetů,
- na náhorním prostranství mezi hřbety, vzdálenými od sebe,
- na náhorní rovině.

Šířka obranného pásma

Obrana armády může být v zalesněném horském terénu budována v pásmu 50 až 80 km (t. j. obrana na normální frontě) nebo v pásmu 200 až 250 i více kilometrů (obrana na široké frontě). Nejčastěji se armádní obrana organizuje podle směrů pluků, divisí a sborů. Taková armádní obrana může používat různých method. Na jednom ze směrů může být budována posícní obrana, zčásti na normální frontě, zčásti na široké frontě. Při tom na jiném směru je připravována manévrová obrana, skládající se z obranných bojů vojsk v zabezpečovacím pásmu a z aktivních bojů silných protiútočných skupin. V každém případě má obrana armády v zalesněném horském terénu charakteristický rys, t. j. obrany jednotlivých směrů.

Obrana na normální frontě se obvykle buduje na důležitých směrech kryjících objekty velkého operačního významu a umožňujících využít všech současných bojových prostředků. V oblastech pro útoky nepřítele méně přístupných, na vedlejších směrech a také při nedostatku sil a prostředků k vytvoření souvislé fronty organizuje armáda obranu na široké frontě.

V zalesněném horském terénu se armáda obvykle brání na široké frontě a jen na některých úsecích — budou jednotky zaujímat souvislou frontu. Šířka jejího obranného pásma právě tak jako v jiných případech bude záviset na složení a úkolu armády a také na terénu v jejím obranném pásmu.

V první světové válce bývala šířka obranného pásma armády bojující v zalesněném horském terénu od 100 do 200 km a jen na nejméně živějších úsecích se přibližovala k normám platným pro rovinu.

V letech Veliké vlastenecké války zaujímaly vševojskové armády bojující v zalesněném horském terénu obranná pásma nejrozličnější šířky. Tak na př. 18. armáda měla při obraně na Kavkaze roku 1942 obranné pásmo široké 90 km. Naproti tomu 19. armáda, která bojovala téhož roku na karelské frontě, bránila frontu širokou 135 km. A byly i případy, kdy se armády bránily na frontě ještě širší.

Šířka obranného pásma armády může se tedy pohybovat podle rázu hor, složení a úlohy armády v operaci a konečně podle operační situace mezi 90 až 135 i více kilometry.

Hloubka obranného pásma armády

Podle rázu zalesněného horského bojiště a podle důležitosti operačního směru může být hloubka operační sestavy armády různá. Ale nejčastěji bude větší než v rovině, protože

- hlavní úsilí vojsk je připoutáno k cestám, čímž je ovšem jejich bojová sestava protažena do hloubky;
- úspěšné manévrování druhého sledu a záloh armády je možné jen při jejich rozmístění do větší hloubky než v rovině, hlavně pro nedostatek sjízdných rokádních cest; z téhož důvodu se druhé sledy a zálohy obvykle rozmisťují na komunikačních uzlech, v oblasti průsmyků, na svazích hor nebo v údolích zabezpečujících rychlé manévrování z hloubky v libovolném ohroženém směru;
- řetězové rozmístění vojsk a malá hloubka operační sestavy armády dovoluje útočníkovi obchvatným manévrem a obejítím dostat se do boku a týlu bránících se vojsk.

Je ovšem nutno poznamenat, že mohou nastat případy, kdy operační hloubka obrany bude obvyklá nebo dokonce menší než v rovinném terénu.

Uvedu hloubky a vzdálenosti obranných pásem 18. a 19. sovětské armády za Veliké vlastenecké války při obranných operacích v zalesněném horském terénu:

- hlavní pásmo obrany mívalo na nejdůležitějších směrech hloubku 8 až 10 km;
- druhé pásmo obrany hluboké 3 až 5 km bývalo ve vzdálenosti 10 až 15 km a někdy i více od předního okraje hlavního pásma obrany;
- armádní obranné pásmo hluboké 3 až 4 km bývalo budováno ve vzdálenosti 40 až 50 km od předního okraje hlavního pásma obrany.

Z toho je vidět, že hloubka obrany v zalesněném horském terénu není stejná a závisí především na podmínkách tohoto terénu, na důležitosti operačního směru a na silniční síti.

Je nutno poukázat na to, že se obrana v zalesněném horském terénu nejvíce rozvíjí podél silnic, horských údolí a sedel umožňujících protivníkovi hromadné použití bojové techniky. Hloubka hlavního pásma obrany může být větší než 8 až 10 km a vzdálenost druhého pásma obrany také může dosáhnout 20 až 25 km a někdy i více podle toho, kde jsou v hloubce výhodná postavení. V zalesněném horském terénu je možno tuto vzdálenost volit v uvedených mezích. Kromě toho bude mít na vzdálenost druhého pásma obrany vliv i hloubka hlavního pásma obrany a také nutnost výhodnějšího rozložení druhých sledů sborů. Na méně důležitých směrech nemusí být hloubka taktické obrany větší než 20 km, na těžko dostupných úsecích může být ještě menší.

Armádní obranné pásmo se buduje na čáře operačního významu ve vzdálenosti uvedené výše, 40 až 50 i více kilometrů od předního okraje obrany; nezbytnou podmínkou ovšem je, aby nebyla narušena celistvost obrany a operační součinnost všech jejích sledů. To je zvláště důležité proto, že na zalesněném horském bojišti je ztížena taktická a operační součinnost různých prvků operační sestavy.

Vzdálenost armádního obranného pásma je určována také možnostmi útočícího nepřítele. Jestliže ku příkladu jeho útočná sestava, obcházející křídla bránící se armády, je schopna proniknout do omezené hloubky (dosahující na příklad 15 až 30 km), může být armádní obranné pásmo vybudováno někde ve vzdálenosti 20 až 40 km.

V následující tabulce uvádím srovnávací údaje o šířkách a hloubkách obrany sovětských jednotek za Veliké vlastenecké války.

**Srovnávací tabulka šířky a hloubky obranného pásma armády
v rovinatém a zalesněném horském terénu**

Druh obrany Jednotka	Obrana v rovinatém terénu		Obrana v zalesněném horském terénu	
	šířka km	hloubka km	šířka km	hloubka km
Armáda	50—80	35—45	90—135 ²⁾ a i více	30—70
Sbor	16—24 35—40 ¹⁾	15—20	60—110	10—25
Divise	8—12	6—8	20—30	8—10
Pluk	4—6	3—4	10	3—8
Prapor	2	1,5—2	5	2

¹⁾ Na vedlejší směr

²⁾ Jedna z armád 1. běloruského frontu zaujímala roku 1944 obranu v pásmu širším jak 200 km

Bojové složení armády v obraně v zalesněném horském terénu může být různé. Je určováno stejně jako v obyčejných podmínkách významem a kapacitou operačního směru, úkoly a šířkou obranné fronty, rázem terénu a silou očekávaného úderu nepřítele. Je nutno zdůraznit, že obrana v zalesněném horském terénu stejně tak jako na rovině je vedena omezenými silami. Někdy podle rázu povrchu a silniční sítě v horské oblasti může být armáda zesílena horskými oddíly a speciálním dělostřelectvem.

Při obraně v zalesněném horském terénu může armáda mít k dispozici tři své pěší sbory po třech divisích a navíc jednu nebo dvě pěší divise nezačleněné do sboru. Ostatní armádní útvary v obvyklém složení. Při obraně několika operačních směrů může být armáda zesílena jednou až dvěma protitankovými brigádami, dvěma až třemi protiletadlovými pluky a třemi až čtyřmi plamenometnými prapory.

Kromě toho je armáda při obraně v zalesněném horském terénu zpravidla zesilována jednou až dvěma ženijními brigádami. V těch případech, kdy cesty v pásmu armády přecházejí přes řeku, může být armáda zesílena ještě pontonovými jednotkami.

Jakmile se přibližuje doba přechodu do protiofensivy, dostává armáda posily podle svých příštích úkolů.

Operační sestava armády může mít nejrůznější varianty, což je určováno především důležitostí bráněného směru, situací, určením průběhu obranných pásem a postavení, průchodností terénu, existencí cest a údolí vhodných k přesunům vojsk.

Kromě obvyklých prvků operační sestavy může být v zalesněném horském terénu vytvořena ještě všeobecná záloha.

Je třeba zdůraznit, že se na rozdíl od obvyklých podmínek obrany v rovině v zalesněném horském terénu netvoří armádní dělostřelecká skupina.

V prvním sledu operační sestavy armády bývají podle situace, úkolů a šířky fronty dvě třetiny až tři čtvrtiny všech sil armády. Jsou v něm armádní sbory a někdy i pěší divise, nezačleněné do sestavy sborů. První sled brání celou taktickou hloubku obrany; jeho síly jsou rozdělovány nerovnoměrně jak po frontě, tak i do hloubky. Soustředění vojsk, palby i překážek se provádí podle směrů.

V druhém sledu pak bývá jedna čtvrtina až jedna třetina sil armády. Hloubka jeho rozložení závisí na hloubce rozložení prvního sledu, silniční síti, možnosti uskutečnit manévr ve dvou nebo třech směrech, vzdálenosti armádního obranného postavení. Bývá obvykle větší než při obraně v rovinném terénu. Druhý sled zaujímá nejčastěji armádní obranné postavení, je rozložen na komunikačních uzlech, v oblastech horských průsmyků, na úbočích hor a v údolích umožňujících rychlý manévr z hloubky v libovolném směru.

Podle rozhodnutí velitele a možnosti manévrování může být druhý sled umístěn v jednom nebo také dvou až třech prostorech. Nejvýhodnější je decentralisované rozmístění druhého sledu a záloh v oblastech zabezpečujících manévrování.

Vytváří-li se všeobecná záloha, může její složení dosahovat asi $\frac{1}{9}$ sil a bojových prostředků armády a vytváří se na vrub druhého sledu nebo sboru prvního sledu, zaujímajícího těžko dostupný úsek obrany. Podle situace může být umístěna v hloubce druhého sledu armády nebo za ním na jednom z křídel armádního obranného postavení.

Armádní protitanková a armádní tanková záloha jsou umísťovány na směrech pravděpodobného zasazení nepřátelských tanků v jednom nebo v několika prostorech, někde mezi druhým pásmem obrany a armádním pásmem obrany v hloubce asi 20 až 30 km na komunikačních uzlech. Je-li v pásmu armády několik od sebe izolovaných směrů, rozmísťují se tyto zálohy na směry.

Protože zalesněný horský terén poskytuje dobrou možnost provedení obchvatu a obejití značným silám nepřítele, nabývají pohyblivé oddíly zatarasovací mnohem většího významu než při obraně v rovině. Umísťují se na každý směr výhodný pro útok nepřátelských tanků. Pohyblivé oddíly zatarasovací je možno rozmísťovat jak samostatně, tak i současně s ostatními zálohami armády.

Při obraně v zalesněném horském terénu se vytváří téměř vždy protivýsadková záloha

na všech stupních od divise až po armádu. Protivýsadeková záloha se tvoří z prostředků druhého sledu armády nebo jednotek bojujících na vedlejších směrech v síle od zesíleného praporu až k mechanisovanému pluku. Protivýsadeková záloha se umísťuje v sedlech, komunikačních uzlech a údolích.

Zvláštnosti organisace a budování obrany

Obrana armády v zalesněném horském terénu se organizuje na základě jednotného zámyslu velitele frontu. Při obraně v zalesněných horských oblastech provádí armáda důkladnější ženíjní úpravu terénu než v rovině a tím se po této stránce liší její obrana za uvedených podmínek od obrany v rovině. Systém ženíjního budování obrany v zalesněném horském terénu zůstává v podstatě stejný jako v rovině.

Zabezpečovací pásmo může být hlubší než 10 až 15 km. Při boji o zabezpečovací pásmo zajišťují předsunuté oddíly základní směr, opírají se o předem vybudovaná postavení a zadržují přístup nepřítele k hlavnímu pásmu obrany. Výhoda zalesněného horského terénu, kterou má na své straně obránce, dovoluje mu účinněji než za obvyklých podmínek vysílit nepřítele a zjistit směr jeho útoku i jeho uskupení.

Před hlavním pásmem obrany, asi 1 až 2 km od předního okraje, vybuduje se postavení bojového zajištění.

Zvláštnosti zalesněného horského terénu vyžadují výjimečně pozorného postupu při výběru obranných pásem, na něž jsou za těchto podmínek kladeny tyto požadavky:

- přední okraj musí být nedostupný tankům;
- obranné pásmo musí mít široký výhled a daleký výstřel jak před předním okrajem, tak i v hloubce; praporeční rajony obrany musí mít možnost kruhové obrany se systémem zákopů vybudovaných kolem dokola;
- ovládajících výšin nebo rovnoběžných horských hřbetů, které jsou v obranném pásmu, využívá se k rozmístění druhých sledů a záloh;
- obranné pásmo musí mít krytá postavení pro živou sílu a palebné prostředky a také musí mít dostatek cest k manévrování;
- na těch směrech, kde je možné hromadné použití nepřátelských vojsk, musí být pásmo obrany rozvinuto nejlouběji s nejméně třemi postaveními a rozvinutým systémem zákopů a spojovacích zákopů.

Cesty vedoucí od nepřítele se vždy přehrazují jednotkami tak hustě jako při obraně na normální frontě.

Co se týče druhého a armádního pásma obrany budou ve většině případů přerušované, s nejsilnějším ženíjním rozvinutím na směrech pravděpodobného útoku nepřítele.

Na směrech, kde je nebezpečí útoku tanků, budují se protitankové rajony a příčná postavení, spojující hlavní pásmo obrany s druhým a druhé s armádním pásmem obrany. Příčná postavení se budují na podélných hřbetech.

Jednou z nejdůležitějších zvláštností rozvinutí obrany v zalesněném horském terénu je postupné rozšiřování obranné fronty směrem k úsekům slabě obsazeným.

Ženíjní budování obranného pásma se provádí se zřetelem na tvárnost povrchu, přirozené překážky a ráz půdy. Jak ukázaly zkušenosti z Veliké vlastenecké války, podle rázu terénu, půdy a bráněného směru může být obrana vybudována jako zákopová nebo systémem samostatných opěrných bodů, nebo konečně systémem zákopovým ve spojení s opěrnými body z nichž mnohé budou mít vybudovány palebné sruby nebo pevnůstky. Při tom se na všech hlavních a některých mezilehlých obranných postaveních spojují uzly obrany a opěrné body systémem zákopů. Ovšem za základ ženíjního vybudování obranného pásma je nutno považovat zákopový systém, který bude mít v horách přerušovaný a terasovitý ráz. Každé obranné pásmo může mít až tři postavení, při čemž se hlavní pozornost věnuje vybudování hlavního pásma obrany, především na důležitých směrech. Zalesněný horský terén dovoluje vytvořit praporeční rajony obrany s kruhovým a terasovitým systémem zákopů na každém z obranných postavení. Hustota praporečních rajonů obrany bude nerovno-

měrná vzhledem k nerovnoměrnosti šířky obranného pásma jednotek prvního sledu armády, zaujímajících obranu podle důležitosti směru.

Je nutno poukázat na to, že v zalesněném horském terénu pracovní výkon pěšího praporu klesá přibližně na poloviční normu výkonu v normálním terénu.

Zákopových hlubidel bude možno využít jen v málo případech.

Ke krytí palebných prostředků na skalnatých úsecích může být použito rozličných improvizovaných skládacích zařízení.

Při obraně v zalesněném horském terénu se velmi uplatňují různé druhy zátarasů. Při tom se budují ženíjní zátarasy nejhustěji na směrech pravděpodobného zasazení nepřátelských tanků a na odkrytých křídlech. Zahrazují se také cesty a pěšiny před předním okrajem obrany, zaminovávají se sedla, horské soutěsky a p.

Nejúčinnějšími zátarasy jsou minová pole, závaly, násypy, záseky a p. V zalesněném horském terénu nabývají zvláštního významu silniční a mostní práce vyžadující zvláštních ženíjních strojů.

Jedním z důležitých úkolů ženíjního vojska je zabezpečení zásobování vodou.

Při zkoumání organizace obrany v zalesněném horském terénu je nutno zdůraznit, že výběr předního okraje hlavního pásma obrany a průzkum nabývají zvláštního významu.

Přední okraj se volí obvykle na úbočích hor a také na výhodných liniích přetínajících horské hřbety a údolí. Tato postavení musí ovládat a kontrolovat přístupy, cesty a stezky vedoucí ze směru od nepřítele. Přední okraj může mít průběh ostře lomené linie, což na jedné straně ztěžuje organizaci systému palby a pozorování a na druhé straně usnadňuje organizaci křížové palby. Je-li na úbočích hor lesní porost, umísťuje se přední okraj obvykle blíže k úpatí hřbetu nebo se přenáší do hloubky lesa. Při výběru předního okraje je nutno se snažit o to, aby měl široký výhled, dovoloval patrové rozložení palebných ohnisek a umožňoval skryté manévrování mezi zákopy jednotlivých postavení.

Průzkum má v zalesněném horském terénu své zvláštnosti proti průzkumu při obraně v normálním terénu. K těmto zvláštnostem možno počítat: zvýšení počtu skupin provádějících průzkum a zmenšení úseku pro každou skupinu; větší potřeba času než v obvyklých podmínkách na přesun skupin provádějících průzkum, na vlastní prozkoumání terénu, na organizaci palby a součinnosti, povinné provedení průzkumu velitelem armády ve směru předpokládaného hlavního úderu nepřítele a také rozložení druhých sledů a záloh armády a cest k provedení protiúderu.

Mistrné využití výhod terénu pečlivým provedením průzkumu je jednou z nejdůležitějších podmínek organizace odolné obrany v zalesněném horském terénu.

Organisace součinnosti

Organisace součinnosti vojsk v zalesněném horském terénu má rozhodující význam a je složitější než v terénu rovinatém. Součinnost za těchto podmínek má řadu zvláštností, a to

- sladění činnosti druhů vojsk je prováděno ve velkém prostoru členitého terénu s navzájem izolovanými směry;
- součinnost se organizuje nejen podle jednotlivých variant obranného boje, podle průběhu obranných postavení, objektů a času, ale i podle směrů.

Operační sestava armády při obraně v zalesněném horském terénu vyžaduje zvláštních opatření k zabezpečení součinnosti. Výjimečný význam dostává organizace součinnosti mezi pozemními vojsky a letectvem.

Dělostřelecká a letecká protipříprava

Zásady organizace dělostřelecké a letecké protipřípravy zůstávají v zalesněném horském terénu v podstatě tytéž jako při obraně v rovině, se zvláštním zřetelem na ráz budované obrany.

Charakteristickou zvláštností plánování dělostřelecké protipřípravy je obtížnost manévrování pohybem; proto se soustředění dělostřelecké palby nejčastěji provádí manévrem palbou. Je přirozené, že za těchto podmínek rozhodující význam mají údery letectva, doplňující dělostřeleckou palbu.

Plánování obranné operace

Zvláštnosti zalesněného horského bojiště mají vliv i na cíl operace, organizaci obrany, operační sestavu armády, rozložení sil a prostředků a určení variant obranného boje.

Plánování obranné operace v zalesněném horském terénu se v podstatě neliší od jejího plánování za obvyklých podmínek, to znamená, že se plánuje podle variant a podle směrů. Nicméně při vypracovávání plánu operace máme na zřeteli následující zvláštnosti:

- v zalesněném horském terénu musí plán obranné operace předvídat opatření k zabezpečení manévrování silami a bojovými prostředky a jejich soustředění na ohrožených směrech;
- příprava a provedení protiúderu vyžadují delšího času, pečlivého plánování, všestranné přípravy směrů a spolehlivého zabezpečení ze vzduchu;
- v zalesněných horských prostorech je nutno předvídat pevné udržení všech klíčových objektů;
- v zalesněném horském terénu se plánuje hlubší ženíjní vybudování obranného pásma a také hlubší sestava armády, rozložení druhého sledu a zálohy armády v komunikačních uzlech, v oblastech horských sedel, na úbočích hor nebo v údolcích, aby byl zabezpečen jejich rychlý manévry;
- plán obranné operace musí předvídat postupné rozdrčení a zničení nepřítele po částech využitím jeho útoků rozdělenými skupinami;
- ženíjní práce jsou výjimečně obtížné;
- armádní týlové útvary a ústavy se rozděluje podle směrů tak, aby každý směr byl spolehlivě zabezpečen zásobami materiálních prostředků, dopravními a odsunovými prostředky, dílenskými a silničními jednotkami.

Nejsložitějším a nejednodušnějším úkolem plánování v zalesněném horském terénu je materiální zabezpečení operace, neboť je tu velký nedostatek dobrých cest, málo obydlí a tedy omezené možnosti použití místních zdrojů, dlouhé přísunové cesty a velká potřeba různých druhů materiálního zásobování.

To vše, právě tak jako rozdělení vojsk přirozenými překážkami, způsobuje, že armádní týlové útvary a ústavy je nutno rozdělit podle směrů a uskupit tak, aby byly zabezpečeny každému směru zásoby materiálních prostředků, dopravní a odsunové prostředky, dílenské a silniční jednotky. Hlavní část sil a prostředků týlových útvarů a ústavů zůstává při tom v oblasti armádní zásobovací základny. Omezené možnosti manévrování materiálními prostředky mají vliv na nutnost zvlášť pečlivé kalkulace potřeb pro vojska.

Podle množství místních zdrojů, rozložení a stavu cest se určují hranice týlových prostorů.

Hlubka rozložení týlových útvarů a ústavů v zalesněném horském terénu je určována časem nutným k dodání materiálu ze skladů jednotkám.

V zalesněném horském terénu nebude mít armáda vždy k dispozici železniční úsek, což má za následek prodloužení cest přísunu. V takovýchto případech je třeba zřídit předsunutá oddělení armádní zásobovací základny, umístěná v komunikačních uzlech poblíž hranic vojskového týlu.

Při volbě armádních automobilních silnic je třeba pamatovat na to, že v zalesněném horském terénu jsou vedeny vždy po nejvýhodnějších cestách. V zalesněném horském terénu je nutná zvlášť dobře promyšlená organizace silniční služby. Obnovování a udržování cest v sjízdném stavu je jedním z nejdůležitějších úkolů plánování týlu. Shromaždiště porouchaných vozidel, stanice zdravotnické pomoci a p. je třeba v zalesněném horském terénu umísťovat na zkrácené vzdálenosti.

Je třeba pamatovat na to, že ve spojitosti se zvýšenou spotřebou střeliva, ženiijního materiálu a pohonných hmot celkový objem dopravy značně vzrůstá.

Jako výsledek plánování obranné operace armády v zalesněném horském terénu vypracovává se plán operace, jehož obsah se v zásadě nijak neliší od obsahu plánu operace v rovinných podmínkách.

Ovšem zvláštní pozornost při plánování operace v zalesněném horském terénu je věnována organizaci součinnosti pozemních vojsk a letectva a plánování využití silniční sítě.

Zvláštnosti operačního zajištění

Průzkum je jedním z nejdůležitějších způsobů operačního zajištění v zalesněném horském terénu; jeho činnost se soustřeďuje na údolí, cesty a obchvatné směry.

Hlavním úkolem průzkumu jest včas odhalit hlavní uskupení nepřítele a jeho obkličující jednotky.

Pozemní průzkum v zalesněném horském terénu má tyto zvláštnosti:

- rozdělenost orgánů průzkumu, působících samostatně a po delší dobu;
- možnost skrytého proniknutí do týlu nepřítele údolními, soutěskami, lesy atd.;
- dobré pozorovací podmínky.

Hlavním prostředkem operačního průzkumu zůstává i tu letectvo.

Zajištění křídel a styků dostává v zalesněném horském terénu zvláštní význam. Proto se zároveň s organizací obrany připravují a provádějí opatření k zabezpečení křídel a styků. Při vymezení obranných pásem jednotkám prvního sledu nutno se snažit, aby styky mezi nimi nebyly na místech a v prostorech takticky a operačně důležitých. Přední okraj se volí tak, aby nepříteli byl ztížen útok na styky. Kromě toho podle rozložení vojsk v obraně organizuje se vzájemně sladěná činnost jednotek pro zabezpečení styků a někdy se vyčleňují z těchto jednotek speciální části rozmístované za křídly a styky.

V zalesněném horském terénu má kromě obvyklých opatření k zajištění styků velký význam organizace kruhové a terasovité obrany na křídlech a stycích.

Protiletadlová obrana má v zalesněném horském terénu zvlášť veliký význam a její organizace je mnohem složitější proti organizaci v rovinných podmínkách.

Připoutanost hlavní masy vojska k cestám činí je velmi zranitelným nepřátelským letectvem. Proto je protiletadlová obrana budována podle terénních podmínek.

V armádě může být vytvořena jedna nebo dvě skupiny protiletadlového dělostřelectva, z nichž jedna chrání druhý sled a druhá týlové objekty. Základním požadavkem týkajícím se prostředků protiletadlové ochrany je nerozptylovat je, nýbrž spolehlivě jimi chránit nejdůležitější směry.

V souvislosti s obtížností manévrování dělostřelectva po frontě vzrůstá význam počátečního rozmístění protiletadlového dělostřelectva. Organizace účinného systému palby protiletadlového dělostřelectva vyžaduje správné rozmístění dělostřelectva střední ráže, malé ráže a také velkorážních kulometů. Protiletadlového dělostřelectva střední ráže se využívá k ochraně hlavního uskupení, převážně podél cest, údolí a v sedlech, protože jeho rozmístění na výšinách je obtížné. Malorážní dělostřelectvo a velkorážní kulomety je možné a účelné umísťovat i na výšinách, při čemž se ponechá jejich část na úbočích výšin s úkolem postřelovat hluché prostory, tvořící se při nízkém letu nepřátelských letadel. Abychom se vyvarovali škod působených vlastním vojskům palbou dělostřelectva umístěného na svazích hor, vymezujeme zakázané úseky. Náhlost objevení a krátký čas, po který jsou letadla v dostřelu, vyžadují dobrý průzkum a velkou pohotovost protiletadlové obrany.

Použití stíhacího letectva v zalesněném horském terénu je spojeno s omezením letištní sítě a s určitým zpožděním bojového zasazení vlastního stíhacího letectva. Vidíme tedy, že organizace obranné operace v zalesněných horských oblastech ve značně vyšší míře závisí nejen na úkolech armády, jejím složení, taktice nepřítele, ale také, a to hlavně, na terénních podmínkách. Charakteristickou zvláštností organizace obrany v zalesněném horském terénu je nerovnoměrné rozložení sil a prostředků po frontě (do šířky).

Ovšem obranu v zalesněném horském terénu nelze omezit jen na obranu jednotlivých přístupných směrů, protože kterýkoli z těchto směrů může nepřítel obejít a ho dobýt. Proto musí být obrana v zalesněném horském terénu ještě více než v rovině sjednocena jediným zámyslem a založena na pevném udržení všech přístupných směrů, sedel a hřbetů a také na manévru záloh; je třeba ji budovat při výhodné půdě systémem zákopů a při skalnaté půdě systémem opěrných bodů kombinovaným se zákopovým systémem.

4. Zvláštnosti použití druhů vojsk

Úspěšné operace vojsk Sovětské armády, provedené roku 1942 v předhořích Kavkazu, dávají nám dobrý příklad využití všech druhů vojsk v zalesněném horském terénu. A podíváme-li se na skvělé úspěchy Sovětské armády ve Veliké vlastenecké válce v Karpatech a na Dalekém Východě, bude nám naprosto zřejmé, že v zalesněném horském terénu mohou úspěšně bojovat všechny druhy vojsk. Ovšem je nutno pamatovat na to, že tento terén způsobuje některé zvláštnosti ve využití jednotlivých druhů vojsk.

Pěchota a vševojskové jednotky

Pěchota je nejlépe přizpůsobena k boji v zalesněném horském terénu. Obvykle nese hlavní tíhu boje a má v něm také hlavní úlohu. Pěchota je méně připoutána k cestám než ostatní druhy vojsk; je méně závislá na počasí a meteorologických podmínkách, a proto se její význam a úloha v zalesněném horském terénu značně zvyšuje. Pěchota se sice pohybuje v zalesněném horském terénu pomaleji než v rovině, ale protože je schopna všude projít, může se často přemístit rychleji než ostatní druhy vojsk. Pěchota je dosti často nucena bojovat vlastními silami na široké frontě bez těsného spojení se sousedy. Větší mezery mezi útvary a malými jednotkami zvyšují jejich taktickou samostatnost. Pěchota musí být vyvíčena v boji v menších skupinách a v mistrném využívání výhod zalesněného horského terénu a také zvláštních meteorologických podmínek. Musí umět bojovat v kruhové a terasovité obraně a musí dokonale ovládat zbraně pro boj zblízka. Je nutno zvláště zdůraznit, že zalesněný horský terén klade zvýšené požadavky na fyzickou zdatnost vojáka.

Co se týká vševojskových jednotek, je jejich činnost také spojena s řadou zvláštností. Tak na příklad pěší divise na rozdíl od rovinných podmínek bude často bojovat samostatně na izolovaných směrech bez těsného spojení a ostatními divisemi. Musí být schopna samostatně plnit všechny taktické úkoly obrany, které v rovinných podmínkách plní v sestavě armádního sboru. Podle daných okolností se pěší divise brání jak na normální, tak na široké frontě.

Armádní sbor brání v zalesněném horském terénu často izolovaný operační směr, při čemž bojuje v sestavě armády nebo mimo ni. Sbor právě tak jako divise bude se nejčastěji bránit na široké frontě. Charakteristickou zvláštností obrany armádního sboru v zalesněném horském terénu je široká a přerušovaná fronta obrany s nestejnou taktickou hustotou.

Tak na příklad 52. armádní sbor 1. ukrajinského frontu, který se bránil v prosinci roku 1944 v prostoru Přemyšlu, měl všechny tři divise v prvním sledu a zaujímal obranné pásmo v šířce 54 km. Záloha velitele sboru se skládala z jednoho pěšího pluku vyčleněného z divise bránící nejtěžší přístupný směr.

17. armádní sbor 4. ukrajinské fronty, skládající se ze čtyř pěších divisí, bránil v Karpatech na těžce dostupném směru pásmo široké až 110 km. Při tom všechny jeho divise byly v prvním sledu. Velitel sboru měl v záloze dva prapory, rozložené daleko od sebe. Obranná fronta sboru nebyla souvislá. Mezi divisemi, pluky a dokonce i prapory zůstávaly velké neobsazené prostory. Takovou šířku obranného pásma sboru nebylo možno obsadit v celém průběhu; těžko prostupné a zcela neprostupné úseky terénu nebyly vojskem vůbec obsazovány. Hlavní síly a prostředky byly soustředovány hlavně k obraně automobilních silnic a údolí na nejdůležitějších směrech.

Dělostřelectvo

Při obraně v zalesněném horském terénu má dělostřelectvo v základě tytéž úkoly jako při obraně v rovině, ale jejich plnění probíhá za jiných podmínek. Tak na příklad připoutání dělostřelectva k cestám je příčinou hlubokého rozložení jeho bojové sestavy podél cest na úzkých úsecích fronty.

Šířka obranné fronty, obtížnost spojení mezi jednotlivými obrannými úseky činí manévrování dělostřelectva a řízení jeho palby značně složitějším. Proto centralisované velení dělostřelectvu je možné jen na plošinách a v širokých údolích. V ostatních případech se velení decentralisuje.

V zalesněném horském terénu se armádní dělostřelecká skupina netvoří. Sborová dělostřelecká skupina se vytvoří jen tehdy, když sbor zaujímá obranu na normální frontě nebo když brání hlavní směr. Při obraně na široké frontě se sborová dělostřelecká skupina netvoří, ale ze sborového dělostřelectva a z dělostřelectva sboru přiděleného se zesilují divisi dělostřelecké skupiny a plukovní dělostřelecké skupiny, protože při obraně v zalesněném horském terénu převážnou část palebných úkolů řeší plukovní dělostřelecké skupiny. Je proto přirozené, že musí být silnější než při obraně v obyčejných podmínkách a mít také různé ráže.

V údolích a úžinách, kterými procházejí cesty, a také v hlubokých úžlabích se vytvářejí dělostřelecké palebné clony, mající za úkol rozdrtit útočícího nepřítele přímou palbou.

Protitankové dělostřelectvo se začleňuje do protitankových záloh velitele armády a velitelů sborů a umísťuje se v hloubce obrany na směrech pravděpodobných útoků nepřátelských tanků.

Při obraně na široké frontě jsou jednotky bránící jednotlivé směry, zesilovány houfnicemi nebo minomety.

Při obraně horských hřbetů nebo řetězů výšin umísťují se palebná postavení dělostřelectva tak, aby dělostřelectvo ovládalo přímou palbou ze základních palebných postavení vrcholky kopců obsazených vlastními vojsky.

Rozmístění děl pro přímou palbu musí zajišťovat neprostupnou palbu a stabilitu obrany, zvláště při změně průběhu fronty.

Rozložení palebných prostředků v patrech nad sebou umožňuje palbu nejen mezerami mezi obrannými úseky, ale také přes vlastní vojska.

Při takovém rozložení je možno dosáhnout největší hustoty palby před předním okrajem obrany.

Jak známo, je dělostřelecká a minometná palba základem palebné soustavy v obraně. Organizace systému palby v zalesněném horském terénu předpokládá terasovitou boční a křížovou palbu na přístupy a hluché prostory před předním okrajem obrany, zvláště na křídlech a stycích, a také v mezerách mezi jednotlivými rajony obrany. Za tím účelem mohou být některé části dělostřelectva umístěny v sousedních úsecích.

Zalesněný horský terén má svými zvláštnostmi vliv na manévry dělostřelectva, který se provádí buď po cestách auty nebo koňskými potahy nebo na horských cestách soumary a bývá často ztížen rozervaností horského terénu.

Letectvo

Mezi zvláštnosti využití letectva v zalesněném horském terénu je možno počítat: málo rozvinutou letištní síť; omezenou kapacitu letišť, obtížné přistávání některých současných typů letounů; stísněný přístup k letišťům ze vzduchu; složitost meteorologických podmínek, obtížnost orientace, ztížené manévrování ve vzduchu atd. Nedostatečné množství letišť a jejich malá kapacita omezují manévrování letectva v potřebných směrech a zvyšují zranitelnost letišť nepřátelským letectvem. Nedostatek letišť vede také k tomu, že letectvo v zalesněném horském terénu je nuceno pracovat na velkém akčním radiu, což působí velkou spotřebu pohonných hmot, vyčerpává letecký personál, ztěžuje včasné vyslání letectva do boje. Kromě toho překážejí bojové činnosti letectva nízké mraky, husté mlhy,

bouřky, vichřice, větry a ostatní změny počasí. Jako důkaz této skutečnosti nám může sloužit činnost letectva Sovětské armády v Karpatech, kde mohlo během září a října létat jen dvacet dní. Krátkodobého vyjasnění během jednotlivých dní nebylo možno využít k bojové činnosti letectva pro velkou vzdálenost letišť od linie fronty.

Bojová činnost letectva v zalesněném horském terénu vyžaduje od pozemních vojsk všemožné podpory při úpravě ploch pro přistávání a předsunutých letišť. Bojové letectvo napadá útočícího nepřítele v úžinách, soutěskách a na horských cestách. Doplnjuje a zesiluje dělostřeleckou palbu, zasahuje cíle na odvrácených svazích, skrytých přístupu a v hluchých prostorech.

Zvláštní význam v zalesněném horském terénu má organizace součinnosti letectva s pozemními vojsky. Za tím účelem mají letecké jednotky své stanice leteckých návodčích u jednotek vojsk prvního sledu. Při přeletu vlastního letectva pozemní vojska označují svou polohu.

V zalesněném horském terénu se letectvo velmi uplatňuje při spojení a také při přepravě nákladů.

Tankové a mechanisované vojsko

Při obraně v zalesněném horském terénu je použití mechanisovaných a tankových jednotek omezeno. Úspěch jejich činnosti závisí ve značné míře na ostatních družích vojsk.

Využití tanků v zalesněném horském terénu ztěžují: špatná silniční síť, nedostatek tankům dostupných směrů, snížená rychlost tanků při přesunech i v boji, zvýšená únava osádky, velká spotřeba pohonných hmot, rychlé opotřebování a časté poškození materiálu atd.

Při obraně v zalesněném horském terénu používá se tanků k nejrůznějším úkolům. Může jich být používáno k zesílení předního okraje i hloubky obrany, v protitankových rajonech a protitankových uzlech, při obraně defilé, horských sedel, mostů a lesních úseků v tankových léčkách a konečně v tankových zálohách velitelů jednotek. Tankové zálohy plní tytéž úkoly jako v rovinných podmínkách.

Ženíjní vojsko

V zalesněném horském terénu nabývají ženijní jednotky zvlášť velikého významu: zesilují každou samostatnou bojující součást nebo jednotku a především části a jednotky bojující na úsecích vydaných možným útokům tanků.

Protože půda v zalesněném horském prostoru bývá kamenitá nebo skalnatá, je třeba k provedení ženíjních prací mnohem více času, sil i prostředků.

Hlavními úkoly ženíjních jednotek při obraně v zalesněném horském terénu jsou: stavba cest, oprava silnic, stavby mostů budování zátarasů, vyhledávání vodních pramenů a úprava těchto pramenů.

Jedním ze základních úkolů ženíjních vojsk je zajištění protiútoků a protiúderů druhých sledů a záloh armádních sborů a armády.

5. Vedení obranné operace

Základními principy vedení armádní obranné operace v zalesněném horském terénu jsou: rozbití a zničení jednotlivých částí nepřítele útočícího rozdělenými skupinami na jednotlivých samostatných směrech s použitím obchvatu a obejít vlastními jednotkami. Především je nutno zničit hlavní uskupení. V tomto období zastavují útok nepřítele na ostatních směrech bránící se jednotky.

Vedení obranné operace musí se řídit zásadou rozhodných protiútoků a protiúderů, aby zničilo nepřítele dříve, než se stačí opevnit na získaných pozicích.

Boj s nepřítelem v období jeho přibližování, soustřeďování a rozvinutí pro útok.

Nejsou-li vlastní jednotky v přímém dotyku s nepřítelem, začíná boj proti němu na

vzdálených přístupech k hlavnímu pásmu obrany a je veden úder letectva na železnice, komunikační uzly, na místa, kde je prováděno vykládání a soustřeďování vojsk na pochodu-jící proudy atd. S přiblížením nepřítele k zabezpečovacímu pásmu a v období boje o zabezpečovací pásmo bombarduje letectvo proudy a působí závaly při průchodu nepřátelských proudů soutěskami. Po přiblížení nepřítele na dostřel zasahuje do boje dalekonosné dělostřelectvo.

Je-li vybudováno zabezpečovací pásmo, vede se boj předsunutými oddíly podporovanými letectvem a dělostřelectvem, opírajícími se o připravená postavení a používajícími lécek, palebných pytlů a zátarasů. Tyto předsunuté oddíly vedou tuhý boj, aby zdržely útok nepřítele a způsobily mu velké ztráty. I na dalších postaveních kladou předsunuté oddíly houževnatý odpor.

Bojem předsunutých oddílů a průzkumnou činností se odhaluje uskupení a zámysl nepřítele. Jakmile nepřítel zaujme východiště útoku na hlavních směrech, provádí armáda dělostřeleckou a leteckou protipřípravu.

Za přímého dotyku s nepřítelem má rozhodující význam bdělost obrany a její stálá pohotovost k odrazení náhlého úderu nepřítele.

Boj o hlavní pásmo obrany

Základního cíle obranné operace je možno dosáhnout postupným splněním řady úkolů, z nichž nejdůležitější jsou: zabránění průlomu taktické hloubky obrany nepřítelem, a vklínit-li se, odříznutím proniklých jednotek rozhodnými protiútoky zničit nepřítele a obnovit ztracené postavení. Boj o hlavní pásmo obrany je nejodpovědnějším obdobím obranného boje a je veden hlavními silami armády.

Po přechodu nepřítele do útoku ničí ho bránící se vojska stupňovitou palbou všech druhů zbraní, soustřeďují tuto palbu podél údolí, úžlabin a cest a nedopouští rozvinutí útoku do hloubky obrany a do křídel.

V okamžiku útoku na přední okraj ničí bránící se vojska, maximálně využívající své palebné síly, nepřítele před předním okrajem a nedovolují mu vklínit se do hlavního pásma obrany. Při boji o přední okraj má zvláštní význam boční palba z vysunutých úseků, náhlé palebné přepady na krátkou vzdálenost, nastražená kulometná palba a p.

Podarí-li se nepříteli vklínit se do hlavního pásma obrany a rozvíjí-li svůj útok do hloubky, divise prvního sledu pevně drží důležité obranné objekty, i když jsou zcela obklíčeny. Druhé sledy a zálohy divise za podpory dělostřelectva a letectva drží opěrné body a provádějí rozhodné protiútoky na proniklého nepřítele. Protiútoky se obvykle časově určují k okamžiku nejvyšší únavy nepřítele, při jeho výstupu do příkrých strání. Je nutno snažit se vést protiútok shora dolů a do boku a týlu proniklého nepřítele. V období boje o hlavní pásmo obrany jsou vysílány na ohrožené směry zálohy a je zesilováno pozorování na křídlech, stycích a v mezerách v bojové sestavě.

V průběhu obranného boje, když bylo odhaleno uskupení nepřítele a směr hlavního úderu, stahují se síly a bojové prostředky z neohrožených úseků k průlomu. Při obtížnosti manévrování po frontě provádí se přisun sil z hloubky.

Dělostřelectvo, jak bylo uvedeno, provádí v tomto období manévry palbou a později i manévry pohybem. Letectvo napadá hlavní uskupení a tím vyrovnává nedostatek dělostřelectva na hlavních směrech.

Použije-li nepřítel výsadkových jednotek, obránce použije připravených opatření k jejich likvidaci.

Divise druhého sledu sboru důsledně brání přidělený směr, zabezpečujíc rozvinutí druhého sledu a zálohy armády k provedení protiúderu.

Organisace provedení protiúderu armády

Síly určené k protiúderu v zalesněném horském terénu, mohou plnit tyto úkoly:

- obnovení předního okraje na hlavních směrech armádního obranného pásma, bylo-li prolomeno hlavní pásmo obrany,

- zabránění rozšíření nepřátelského vlonu do hloubky a na křídla,
- podpora jednotkám bránícím se na sousedních operačních směrech.

Ovšem nejdůležitější z uvedených úkolů je potřit proniklého nepřítele a obnovit původní postavení.

Protiúder v zalesněném horském terénu se organizuje podle stejných zásad jako při obraně v terénu rovinném. Nicméně v zalesněném horském terénu je nutno zvláště pozorně provádět rozpočet sil i prostředků soustřeďovaných k protiúderu, a to pro každou variantu, protože různé varianty budou často vyžadovat různé síly a zvláštní sestavy druhého sledu armády pro protiúder. Proto je nutno rozmisťovat sledy operační sestavy armády v zalesněném horském terénu s uvážením zvláštností organizace a provedení protiúderu. V zalesněném horském terénu stejně jako při obraně na rovině použije armáda k protiúderu svého sboru druhého sledu, a má-li je, divise ze své zálohy. Kromě toho se použije jednotek bojujících na směru protiúderu a i z neohrožených úseků fronty. Čarou rozvinutí vojsk provádějících protiúder může být druhé obranné pásmo nebo jedno z příčných nebo mezilehlých postavení nebo konečně armádní pásmo obrany. Křídla jednotek provádějících protiúder opírají se o obranné úseky, které byly udrženy. Počáteční první úder má být veden maximálními silami a co možná současně s obou boků tak, aby byl nakonec proniklý nepřítel obklíčen a zničen. Protiúder je třeba zasadit v té chvíli obranného boje, kdy nepřítel vyčerpal své zálohy, když vykrvácen útokem nemůže protiúderu klást odpor.

Při protiúderu je důležité mít v prvním sledu maximální síly a prostředky, spolehlivě chráněné stíhacím letectvem a protiletadlovým dělostřelectvem.

Nejbližším úkolem jednotek provádějících protiúder bude rozbít jedno z křídel útočícího uskupení, proniknout na jeho komunikace a vytvořit podmínky pro obklíčení proniklého nepřítele.

Jestliže první ani druhý sled armády nesplní úspěšně úkoly v obranném boji, musí být dále veden boj o každou posici a každé následující postavení v hloubce obrany za tím účelem, aby byly útočníky způsobeny co největší ztráty a získán čas pro přísun záloh frontu.

Jakmile bude nepřátelský útok zastaven, bránící se vojska, nedávajíc nepříteli možnost zachytit se na dosažených posicích, zahájí silné protiúder současně s přísunutými frontovými zálohami nebo přecházejí do protiútku s cílem úplně rozdrtit nepřítele.

Velení v obranné operaci

V zalesněném horském terénu se stává velení jednotkám mnohem složitějším. Souvisí to s tím, že jednotky vedou boj na široké a přerušované frontě, někdy s odkrytými křídly a bez palebného spojení. Ovšem základní zásady velení v zalesněném horském terénu zůstávají stejné jako při obraně na rovině.

Velení je založeno na komplexním využití všech spojovacích sil a pojitek.

Je nutno zdůraznit, že velení v obranné operaci vyžaduje vybudování rozsáhlé sítě pozorovatelů umístěných na výšinách zvláště k tomu účelu vybraných.

Závěr

Zkušenosti vojsk Sovětské armády v letech Veliké vlastenecké války na Kavkaze, v Karpatích a za polárním kruhem ukázaly, že se současně obranné operace v zalesněném horském terénu příliš neliší od bojů v obyčejných podmínkách, co se týče jejich rozmachu, použití vyšších jednotek a všech druhů vojsk.

Obranné operace v zalesněném horském terénu, vyjímaje vysokohorské oblasti, jsou vedeny velkými operačními skupinami; v zalesněném horském terénu bojují všechny druhy vojsk.

Základní principy organizace a vedení obranné operace armády v rovinných podmínkách zůstávají v zásadě v platnosti i pro zalesněný horský terén, ale specifické podmínky tohoto terénu předurčují řadu zvláštností, které mají vliv jak na využití druhů vojsk, tak na

organizaci, plánování i vedení obranné operace. Horské hřbety rozdělují operační sestavu armády v obraně na samostatné směry; ztěžují taktické a operační spojení mezi různými prvky operační sestavy a omezují manévrování.

Naproti tomu nám zalesněný horský terén dovoluje zvolit a vybudovat těžko dostupná obranná postavení.

Rozsáhlost a nepřístupnost horských oblastí jsou příčinou přerušovaného rázu obranné fronty armády. Proto se také armáda brání za těchto podmínek na široké frontě, kryjíc jeden, dva a někdy i více operačních směrů. Obrana v zalesněném horském terénu se buduje na zásadách hluboké několikapásmové a úporné obrany se soustředěním hlavního úsilí na přístupné směry. Při organizaci obrany za těchto podmínek je hlavní pozornost věnována vybudování patrové a kruhové obrany nejdůležitějších postavení a směrů. Těžko dostupné a nedostupné úseky jsou bráněny omezenými silami. Hloubka operační sestavy armády a hloubka ženijní přípravy armádního obranného pásma bývá v zalesněném horském terénu různá, ale většinou hlubší než v rovině. Základem ženijního vybudování obrany za příznivých podmínek bude přerušovaný terasovitý a kruhový zákopový systém a při skalnatém terénu obrana založená na systému opěrných bodů ve spojení se systémem zákopů.

Vzhledem k tomu, že hlavními komunikacemi velkých operačních jednotek jsou převážně údolí, boj za vstup do nich nebo východ z nich může být často důležitým úkolem armádní obranné operace.

Veliká vlastenecká válka dokázala, že žádný z druhů vojsk neztratil svůj význam při obraně v zalesněném horském terénu a že základní masu vojsk provádějících operaci v zalesněném horském terénu tvoří obyčejně polní jednotky.

Bojové složení armády v zalesněném horském terénu může být různé, ale zpravidla bude armáda potřebovat zesílení protiletadlovým dělostřelectvem, ženijním vojskem a udržovacími silničními jednotkami.

Vedení obranné operace v zalesněném horském terénu je založeno na rozbití nepřítele palbou všech druhů, ve spojení s protiútoky a protiúderem, při pevném udržení důležitých objektů a smělejší manévrování silami z neohrožených úseků a z hloubky.

Zkušenosti z uplynulé války svědčí o správnosti theoretických zásad sovětského vojenského umění v otázkách organizace aktivní obrany, vztahujících se také na organizaci obrany v zalesněném horském terénu.

Pro úspěšné vedení obranné operace, zvláště v zalesněném horském terénu, mají největší význam morální a bojová kvalita vojsk určených k vedení obrany. Na jejich vysoké bojové morálce, vytrvalosti, houževnatosti, umění nacházet východisko i za nejtěžších podmínek, závisí úspěch obrany. Proto vojska určená pro vedení obrany v zalesněném horském terénu musí být zvláště pozorně připravována, jak pokud jde o bojovou přípravu, tak i s hlediska politické výchovy a materiálního zabezpečení jednotek.

Veškerý smysl obrany, jak dosvědčují válečné zkušenosti, záleží ve vysílení nepřítele, jeho vykrvácení v obranných bojích, v získání času a soustředění nutných sil k přechodu do útoku.

Obranné operace provedené Sovětskou armádou byly zpravidla dovršovány přechodem k rozhodné protiofenzivě a rozbitím hlavních úderných skupin nepřítele. Takové operace, mající výjimečně rozhodný a aktivní ráz, mohly být prováděny jen Sovětskou armádou vyzbrojenou neotřesitelnou vytrvalostí a vedenou ve svých bojích pokrokovou stalinovou vojenskou vědou.

Prameny: Přednášky a zápisy ze studia na Vyšší Vorošilovově akademii v Moskvě.